

Koliko je džamija bilo u turskom Osijeku?

Na svim bakrorezima, koji nam prikazuju turski Osijek, grad je pun vitkih minareta. Ako je i u Osijeku važio običaj kao i u susjednoj Bosni, da svaka mahala klanja u svojoj džamiji, bilo je u Osijeku toliko džamija, koliko i mahala.

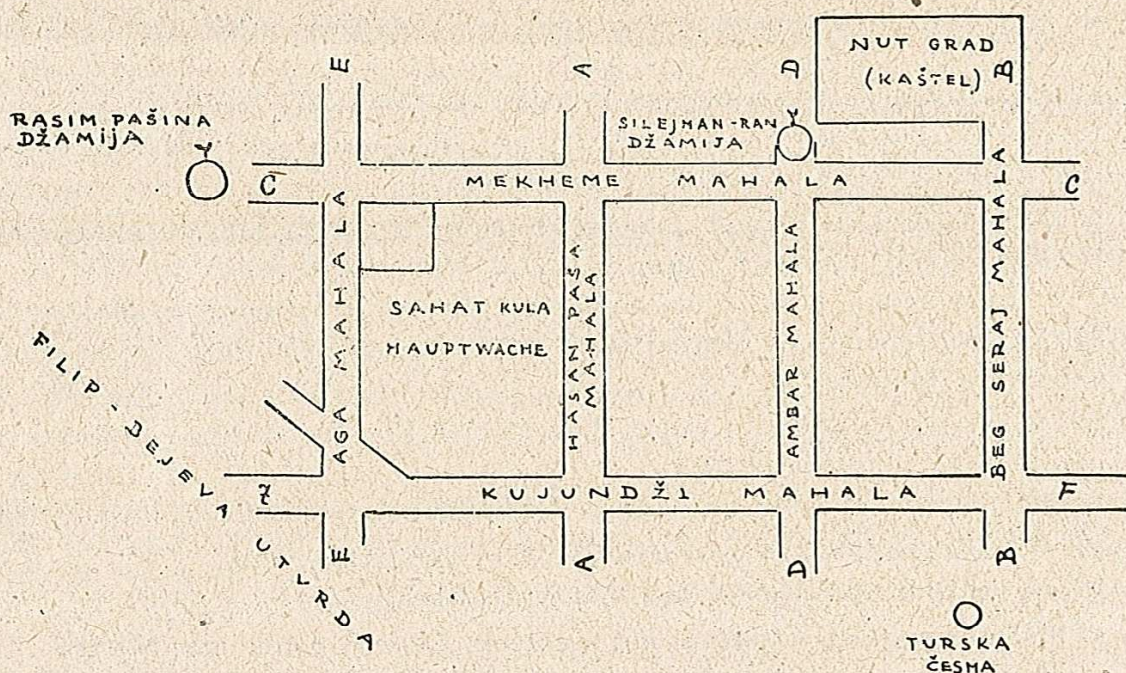
A koliko je mahala bilo u turskom Osijeku?

Putopisac Evlija Čelebija znade u srednjoj varoši za pet mahala, dok poimence nabraja šest. U podgrađu našao je sedam mahala, ali ih poimence ne spominje. Prema tome je u turskom Osijeku moglo biti 12—13 mahala.

U srednjem gradu — današnja tvrđava — Čelebija nabraja ove mahale:

1. Hasan-paša-mahala.
2. Beg-seraj-mahala.
3. Mehheme-mahala.
4. Ambar-mahala.
5. Aga-mahala.
6. Kujundži-mahala.

Grafički prikazano išle bi mahale ovim smjerom:

PODGRADJE

- A. Hasan paša mahala odgovarala bi današnjoj Staklarskoj odnosno Šestakovoj ulici.
- B. Beg seraj-mahala vodila je iz srednje varoši mimo »turske česme« na čaršiju u Podgrađe.

- C. Mekheme mahala išla je Rožmanovom ulicom preko Partizanskog trga na Križanićev trg, gdje je mogla stajati Mekhema.
- D. Ambar mahala odgovara staroj Opskrbničkoj ulici, danas Daničićeva, kojom se išlo na Sulejmanov most.
- F. Kujundži mahala mogla je biti samo današnja Kuhačeva, dok su ispod ove, južno, u današnjoj Demonjinoj ulici, bili kasapi (mesari), samardžije (sedlari) i tufekdžije (puškari).
- E. Aga mahala išla je u zavinutoj liniji od Šestakove odnosno Staklarske ulice do starog hotela »Vuku« (Wolfshotel, zum Wolfen).

Ako je dakle u svakoj od pomenutih mahala bila po jedna džamija, moralo ih je u turskoj srednjoj varoši (današnja tvrđa) biti šest. Sam Čelebija izričito spominje samo Kasim-pašinu (današnja crkva sv. Mihajla) i Sulejman-kana džamiju (današnja franjevačka crkva). Pater Ambrozije Gabler S. I. ima u svojem Diariju aljmaške crkve sub dato 25. IV. 1705. ovu bilješku: Hodie venerunt Almassienses cum processione Essekinum ob crastinum festum dedicationis capellae s. Francisci Xaverii in minore moschea. Aljmašci dakle dolaze procesijom u Osijek radi sutrašnjeg praznika dedikacije kapele sv. Franje, koja je prije bila mala mošeja. (J. Predragović: Građa za povijest Gospina svećišta u Aljmašu, Vrela i prinosi br. 6 Sarajevo 1936. p. 45.). Ta je mala mošeja ležala negdje oko velike mošeje (Kasim pašine), koja je troškom Franje de Aloysis, upravitelja beljskih dobara princa Eugena Savojskog, pretvorena u kapelu sv. Franje 1700. Tu je kapelu 9. XI. 1704. posvetio đakovački biskup Čolnić. Oko kapelice bilo groblje, usred groblja veliki krst. Ona barutana nad starom isusovačkom rezidencijom mogla bi odgovarati kapelici sv. Franje, dotično maloj mošeji.

Podgrađe imalo je po Čelebiji sedam mahala. Tu bi dakle trebalo biti sedam džamija. Ali Čelebija znade samo za Mehmed-pašinu džamiju, koja je stajala zapadno od vojničke hapsane (garnizonski zatvor), negdje na pola puta idući iz tvrđe prema parku Kulture. Izgorila je za Husein-pašine opsade Osijeka 1690. Kada su se rušili carski bedemi, vidjeli se temelji ove mošeje puni paljevine.

Tako bi zasada mogli sigurno utvrditi postojanje od četiri džamija u turskom Osijeku.

I. B.